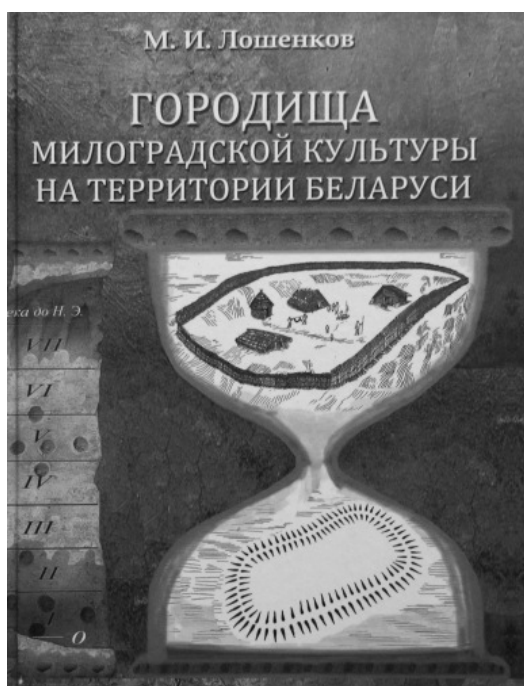

М.И. Лошенко

ГОРОДИЩА МИЛОГРАДСКОЙ КУЛЬТУРЫ НА ТЕРРИТОРИИ БЕЛАРУСИ.

Минск: МФЦП, 2011. — 408 с.

Систематичне вивчення милоградських старожитностей розпочато в середині ХХ ст., хоча інтерес до цих пам'яток з'явився набагато раніше. Серед дослідників милоградської культури — такі відомі вчені як О.Г. Митрофанов, П.М. Третьяков, Ю.В. Кухаренко, Л.Д. Поболь та ін. Але, безперечно, особливе місце в опрацюванні старожитностей Білорусі належить О.М. Мельниковській, яка, власне, виділила тут юхнівську культуру. Її монографія «Племена южной Белоруссии в раннем железном веке» (1967) була першою узагальнюючою роботою з цієї тематики та й нині не втратила актуальності, є настільною книжкою багатьох дослідників. Відзначимо також монографії О.А. Єгорейченка (1996) і С.Є. Рас-

садіна (2005), які є суттєвим внеском у вивчення милоградської культури.

І ось нещодавно з'явилася ще одна важлива праця, яка належить перу знаного білоруського археолога, кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника Інституту історії НАН Білорусі Михайла Івановича Лошенкова. «Городища милоградской культуры на территории Беларуси» — таку назву має його книжка, присвячена вивченню старожитностей раннього залізного віку. Структура монографії доволі проста, так би мовити «класична», і водночас змістовна. Не вдаючись до переказу, наведемо лише назви глав: «История и историография исследования», «Территория населения и памятники», «Характеристика вещевого материала», «Хозяйственно-ремесленная деятельность племен». Невід'ємною частиною таких робіт є каталог пам'яток. Як бачимо, нічого зайвого.

Безумовним плюсом монографії є задіяння нового матеріалу, значна частина якого є результатом польових робіт М.І. Лошенкова. Повне та систематизоване введення до наукового обігу нових наукових доробок, за змістом монографії, було пріоритетним завданням автора. Виходячи з ґрунтового аналізу, що здійснив М.І. Лошенко, згадується вислів О.О. Тішкіна «В такой точной науке как археология нет мелочей». Попри чітко окреслений у назві ареал у праці широко використовуються матеріали милоградської культури з території України. Городища та їх матеріальний комплекс постійно порівнюються з одночасовими пам'ятками і лісової, і лісостепової смуг, що виводить їх на загальноісторичне тло. Єдине, що можна зауважити, не завжди вдалим є порівняння милоградських та юхнівських комплексів. Зазвичай у такому разі використовується словосполу-

чення «вполне вероятно», адже в роботі задіяні застарілі дані щодо юхнівської культури. Та вина в тому не автора. З розвалом Радянського Союзу певною мірою «розвалилися» й наукові зв'язки між вченими різних республік, а нині самостійних держав. Новітня література з тієї чи іншої проблематики не завжди доступна. Але це жодним чином не применшує вагомість нової монографії.

Варто відзначити й суттєву прогалину у вивченні милоградських і підгірцевських старожитностей на території України, що особливо помітно на тлі останньої монографії М.І. Лошенкова. Дійсно, значний масив джерел і знань, накопичених нині, вимагає належної систематизації та введення їх до наукового обігу. Тож лишається сподіватися, що це стане справою українських археологів у найближчому майбутньому. Очевидно, що сучасні державні кордони не можуть стати перепорою для комплексного і всебічного вивчення милоградської культури.

Відомо, що населення лісової смуги у своєму розвитку дещо поступалося людною південніших територій. Матеріальна культура перших не така яскрава та виразна. Незначна кількість добре датованих речей зазвичай

ускладнює встановлення хронологічних меж і всієї культури, і окремих пам'яток зокрема. Приміром, на підставі наявних робіт, верхня та нижня дати милоградської культури варіювали в межах кількох століть. Імпонує обережний, але водночас обґрунтований підхід автора до вузьких меж датування культури — VII—III/II ст. до н. е.

М.І. Лошенков проаналізував величезний масив знахідок і не тільки нових. Автор неодноразово звертається до відомого матеріалу, зокрема опублікованого О.М. Мельниковською. Відтак, для глибшого розуміння висновків автора під рукою має бути і згадана книжка дослідниці 1967 р., посилання на яку, природно, доволі численні.

Милоградській культурі в цілому та окремим аспектам присвячено не один десяток робіт. Нова монографія М.І. Лошенкова — ґрунтовне дослідження, яке, певним чином, дозволяє по-новому поглянути на одну з археологічних культур лісової смуги. Попри порівнянню «бідність» матеріального комплексу, М.І. Лошенкову все ж вдалося показати милоградську культуру як виразне культурно-історичне явище доби раннього заліза. Безперечно, ця книжка стане в пригоді багатьом дослідникам.

Д.В. КАРАВАЙКО